

Vanliga frågor och svar om utrivning av Mölledammen

1. Varför ska dammen tas bort?

Mölledammen skapades genom att Lilla Bäljane å dämades upp i mitten på 1800-talet. Dämnet är ett så kallat vandringshinder som gör att fisk och andra vattenlevande organismer hindras från att röra sig fritt i ån. Genom att ta bort dammen kommer vi återskapa en naturlig miljö där vattnet kan strömma fritt och fiskar och andra vattenlevande djur kan röra sig fritt upp- och nedströms.

Att ta bort vandringshinder är ett led i Sveriges arbete med att uppnå vattendirektivets krav på att vattendrag ska uppnå god ekologisk status.

2. Vem har bestämt detta?

Svalövs kommun fick den 20 april 2021 ett föreläggande från Länsstyrelsen Skåne att antingen ansöka om tillstånd för mölledammen eller ansöka om att upphöra med dämning och reglering, det vill säga en utrivning av dammen. Ett föreläggande är ett beslut som innebär att den som beslutet gäller måste genomföra det som föreläggandet avser. Om man inte följer ett föreläggande kan man få vite, det vill säga en slags böter och ärendet kan gå vidare till domstol.

Svalövs kommun överklagade föreläggandet med hänvisning till att den befintliga dammen skulle omfattas av urminnes hävd enligt 5 a § lagen (1998:811) om införande av miljöbalken.

Den 3 februari 2022 meddelade Mark- och miljödomstolen att Svalövs kommuns överklagan avslogs och att föreläggandet kvarstod med en ändring att förelagda åtgärder ska fullgöras inom två år från att domen vunnit laga kraft.

I samhällsbyggnadsnämnden beslutades sedan om att genomföra alternativet att avsänka dammen genom att riva ut en liten del av dammvallen och återskapa en naturlig åfåra.

3. Varför valde kommunen inte att göra ett omlöp/inlöp istället för att riva ut dammen?

Det valda alternativet, att avsänka dammen genom att riva ut betongdämnet och skapa en naturlig åfåra med svämplan i området är det bästa alternativet för vattendraget i sig och de djur som lever i vattendraget. Ån ges möjlighet att slingra sig på ett naturligt sätt genom området och svämplanen, översvämningsområdena är livsmiljöer för många växter och djur. Åtgärden bidrar också till det viktiga arbetet med att klimatanpassa samhället. Området vid den tidigare dammen kommer att kunna översvämmas vid höga flöden vilket jämnar ut och mildrar effekterna av de värsta flödestopparna nedströms i ån. Tillstånd till utrivning ges alltid om inte underhållsskyldigheten övergått till annan fastighetsägare vilket också gör det till ett säkert alternativ. Kommunen kommer att kunna erhålla statlig medfinansiering med 80-90% av kostnader för återskapande av åfåran.

Att ansöka om tillstånd för dammen och göra ett inlöp är ett dyrare alternativ där det inte finns någon möjlighet till statligt stöd för utförandet. Ansökan om tillstånd för att behålla dammen är också ett mer osäkert alternativ, då det kan finnas risk att ansökan avslås och då måste en utrivning ändå genomföras. Alternativet att anlägga ett inlöp skulle ge fisken möjlighet att röra sig upp- och nedströms men skulle göra vattendraget mer statiskt och behöva byggas upp av spont. Dammvallen skulle kräva underhåll och dammen fortsatt behöva rensas regelbundet. I dagsläget finns en problematik med att dammen översvämmas vid höga flöden. Att ha kvar dammen innebär att problemet med översvämnningar kvarstår. Det kan förväntas att perioder av höga flöden kommer att öka med de pågående klimatförändringarna.

Samhällsbyggnadsnämnden har fått information om de båda alternativen och har sedan tagit beslut om alternativet att riva ut dammen, då detta alternativ ansågs mest fördelaktigt ur flera perspektiv.

4. Kan man inte bara bygga en laxtrappa?

Laxtrappor användes från 1800-tal fram till 1990-talet. De är för branta och ger bara passage till hoppande stora individer av just lax, även mindre individer och arter behöver kunna ta sig förbi.

Dagens lagstiftning ställer högre krav på passager, lutningen på passagen ska vara max 2% enligt praxis för att även svagsimmande arter ska kunna ta sig fram.

5. Kan inte grannarna ta över dammen?

Om en ägare till en damm vill riva ut den så ges enligt lagstiftningen alltid tillstånd till det (enligt 11 kap. 19 § Miljöbalken). Undantaget är om en fastighetsägare som skulle skadas av utrivningen begär att ta över ansvaret. Med ett sådant ansvar följer en skyldighet att underhålla anläggningen och fullgöra övriga skyldigheter. I det här fallet har kommunen fått föreläggande från Länsstyrelsen och mark- och miljödomstolen om att tillstånd för antingen utrivning eller fortsatt dämning ska sökas. Om dammen ska behållas så måste en fiskväg byggas genom dammen för att tillstånd ska kunna ges. Det innebär att den som skulle ta över ansvaret för dammen också får ta över ansvaret (och kostnaderna) för ansökan om tillstånd, entreprenad mm.

Domstolen lämnar inte över ansvaret om det kan antas att fastighetsägaren som vill ta över ansvaret inte kan uppfylla skyldigheterna eller om det med hänsyn till den sökande eller allmänna intressen anses mer angeläget att dammen rivs ut.

6. Vad innebär en tillståndsansökan för utrivning av damm?

För att få bedriva vattenverksamhet av större omfattning måste man få ett tillstånd från mark- och miljödomstolen. Ett tillstånd ger verksamhetsutövaren rätt att utföra åtgärden. Med tillståndet följer även villkor som måste uppfyllas. För att få tillstånd behöver man göra gedigna utredningar kring hur utrivningen ska göras och vilken påverkan förändringen innebär för miljön. Beroende på åtgärdens miljöpåverkan ska också olika typer av samråd hållas.

7. Varför har endast fastighetsägare precis bredvid dammen getts möjlighet att komma med synpunkter?

Kommunen har genomfört ett undersökningssamråd för att avgöra om åtgärden utgör en betydande miljöpåverkan. Undersökningssamråd ska hållas med länsstyrelsen, tillsynsmyndigheten och de enskilda som kan bli särskilt berörda. Kommunen har (tillsammans med jurister) bedömt enskilda som kan bli särskilt berörda till de fastighetsägare med fastigheter som gränsar till eller har gränser i dammen samt ledningsägare. Fastighetsägarna med gränser mot dammen anses särskilt berörda då de kommer att påverkas av förändrad utsikt, förändrad strandlinje samt buller under utrivnings- och anläggningskedet.

8. Varför har inte kommuninvånare informerats tidigare?

Mark- och miljödomstolens dom att avslå Svalövs kommuns överklagande meddelades i februari 2022. Domstolen förlängde föreläggandet till att kommunen skulle inkomma med en ansökan om tillstånd senast 2 år senare det vill säga februari 2024.

I november 2022 togs ett inriktningsbeslut i samhällsbyggnadsnämnden att kommunen skulle gå vidare med tillståndsansökan för utrivning av dammen samt att inleda dialog med fastighetsägarna som gränsar till dammen.

I februari skickades information till fastighetsägarna runt dammen och information till övriga allmänheten kom ut på hemsidan första gången 31 mars 2023 och har sedan uppdaterats efterhand.

9. Kan man överklaga?

När domstolen har tagit beslut kan detta överklagas till mark- och miljööverdomstolen. Överdomstolen avgör om provningstillstånd ska ges.

10. Vilka fördelar innebär en utrivning av damm för allmänheten?

Svalövs kommun är medveten om att många uppskattar dammen i sitt nuvarande tillstånd på grund av estetiska skäl. Området kommer att se annorlunda ut men kommer fortsatt att vara ett område för rekreation och stigen runt den nuvarande dammen kommer att finnas kvar.

Utrivningen av dammen bidrar till det viktiga arbetet med att klimatanpassa samhället. Området vid den tidigare dammen kommer att kunna översvämmas vid höga flöden vilket jämnar ut och mildrar effekterna av de värsta flödestopparna nedströms i ån.

Svalövs kommun känner sig trygga i att området några år efter utrivningen kommer att utgöra ett attraktivt besöksområde med fin natur och strömmande vatten som också bidrar till klimatanpassning.

11. Hur ska området skötas när det inte finns någon damm?/hur kommer området se ut?

Efter att dammen har tömts på vatten kommer det att se tråkigt ut under en tid. Sedimenten behöver sjunka ner och sätta sig innan man exempelvis kan plantera växter i området.

Svalövs kommun vill gärna ha förslag på utformningen av området, förslagen måste dock utgå ifrån att delar av området behöver kunna svämma över vid höga vattenflöden. Exakt var i området det kommer att svämma går inte att säga i nuläget. Utredningar kommer att göras under hösten 2023.

När områdets utformning är klarlagd kommer en skötselplan att utformas och kommunen att sköta området.

12. När kommer åtgärden genomföras?

Ansökan om tillstånd ska enligt föreläggandet lämnas in i februari 2024. Domstolen kan sedan begära kompletteringar. När domstolen anser att ansökan är komplett kungörs ansökan och Länsstyrelsen, sakägare och andra berörda får yttra sig.

Det går inte att uttala sig om hur lång tid det tar för domstolen att fatta beslut, men Svalövs kommun har fått indikationer på att det tar minst ett år.

Efter detta kan domen överklagas till mark- och miljööverdomstolen.

Det är därmed svårt för kommunen att lämna besked om när åtgärden ska genomföras.

13. Vad händer med gångstigen?

Det planeras inte för någon förändring av gångstigen.

14. Vad händer med fiskar/kräftor/fladdermöss mm

För djuren i vattnet är åtgärden positiv. Anledningen till att fördämningen inte får vara kvar är för att den hindrar exempelvis fiskar från att röra sig fritt i vattendraget. Kommunen kommer att anlita en konsult som gör en miljökonsekvensbeskrivning, alltså beskriver åtgärdens påverkan på miljön ur olika perspektiv och vilka försiktighetsåtgärder som ska göras för att påverkan på miljön ska bli så

liten som möjligt. Om miljökonsekvensbeskrivningen inte har utrett påverkan tillräckligt bra kan domstolen begära att den kompletteras. I tillståndet kommer domstolen också med olika villkor som behöver uppfyllas för att tillståndet ska vara giltigt.

15. Vad händer med Kulturvärden?

I Miljökonsekvensbeskrivningen som kommer att tas fram (se även ovan) kommer även påverkan av kulturmiljön att ingå. Enligt projektförslaget ska enbart betongkonstruktionen där överfallet idag är (alltså där vattnet rinner över från dammen ner till ån) tas bort. Resterande del av dammvallen som är av äldre karaktär är tänkt att kvarlämnas. Länsstyrelsens kulturmiljöenhet har uttryckt att åtgärden är väl avvägd för att minimera ingreppet. Dammen klassas dock som kulturlämning då den är uppförd innan 1950 och därmed kommer Svalövs kommun att ansöka om ingrepp i fornlämning inför åtgärd.